

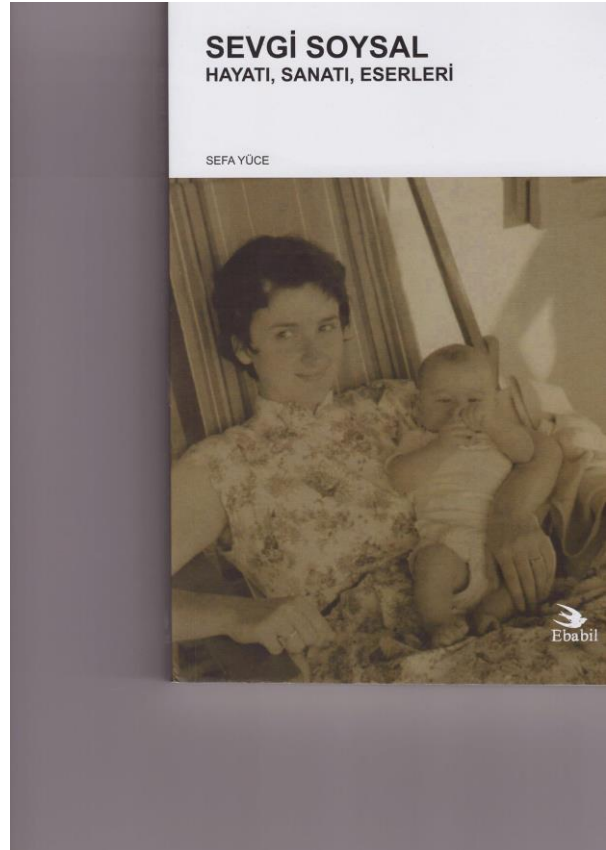
Metin Dilbilim İmkânlarıyla Bir Sevgi Sosyal Biyografisi

ARŞ. GÖR. SERCAN CEYLAN*

Edebiyat bilimi, bazı noktalarda sanat ve estetikle, çoğunlukla tarih bilimiyle dirsek temasında bulunur ve onun vazgeçilmez kaynaklarından biri de biyografidir. Metin odaklı -yapısalcı ve türevi- eleştirilerin dışında, psikanalitik, tarihsel, sosyolojik eleştirinin bu çalışmalardan yoğun bir şekilde yararlandığı görülür. Özellikle tarihsel eleştiri, biyografik eserlere “geniş” biçimde yer verir. Ayrıca okur, bir yazarın yapıtları, yaşantısı ve psikolojisi hakkında önemli verilere rahatlıkla ulaşabilir. Yani bu tür çalışmaların akademik işlevi dışında, popüler ihtiyacı karşılamak gibi işlevlerinin olduğu varsayılır. Sefa Yüce’nin bu yazıda

tanıtılacak olan *Sevgi Sosyal Hayatı, Sanatı, Eserleri** adlı kitabında, her iki işlevin yerine getirilmesi için türlü olanakların sunulduğu açıkça görülmektedir.

1960 sonrası Türk edebiyatında adından başarıyla söz ettiren yazarlardan öykücü ve romancı Sevgi Sosyal (d.1936- ö.1976) hakkında yapılan bu monografi çalışması, okuyucuya doyurucu, geniş çaplı bilgiler sunmayı hedeflemektedir. Genel olarak bir biyografi çalışmasının zorluklarını, kapsamını aştığını sezdirenen Sefa Yüce, “Önsöz”de bu eserin Türk edebiyatında “Sevgi Sosyal’la ilgili yapılan en kapsamlı çalışma olduğunu” belirtir. Dolayısıyla eser, savını daha en baştan ortaya koyar. Nitekim Yüce’nin bundan başka inceleme/araştırma çalışmaları da vardır. Yani bilimsel çalışma sürecine hâkimiyeti pekâlâ bu eserlerle kıyaslanabilir. *Türk Edebiyatında Dergâh Mecmuası* ve *Naim Tiralî’nin Hikâyeciliği* isimli kitaplarının yanında bir öğretim üyesi olarak akademik yayınları bulunan yazarın bu

* Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sercan.ceylan@hotmail.com

çalışması, onun 2006 yılında Prof. Dr. Alemdar Yalçın'ın danışmanlığında hazırladığı doktora tezinin gözden geçirilmiş halidir. Nispeten değişiklikler uygulandıktan sonra bütünlüklü bir esere evrilen tez, aynı zamanda teorik bir alt yapıya dayanmasından ötürü objektif değerlendirmelere ağırlık vermeye çalışır. Meraklı okurlara hitap eden sade, açık, basit kısımlarla birlikte, akademik anlamda faydalanmak isteyen araştırmacılar için analitik yorumlara da yer verilmiştir.

Bir "Giriş" ve toplam altı bölümden meydana gelen eserin birinci bölümü "Hayatı ve Kişiliği" başlığını taşır. Burada yazarın ailesi, doğumu ve çocukluğu, öğrenimi, çalışma hayatı, evlilikleri ve mizacı hakkında bilgiler verilmektedir. Önemli bir detay olarak, Sefa Yüce yalnızca birincil veya ikincil metinlerden yararlanmaz. Sevgi Soysal'ın aile bireyleriyle de iletişime geçer. Onlarla bilgi alışverişinde bulunarak okurun iştahını tatmin etmek adına biyografik ayrıntılar verir. Her ne kadar nispeten seyrek olsa da bu tür detaylar metnin kapsamını genişletmektedir. Bunlar Sevgi Soysal'ın mizacı ve yaratıcılığına ışık tutan önemli verilerdir. Akrabaları dışında Soysal'ın TRT'deki mesai arkadaşı Varlık Özmenek'le görüşülmesi, yazarın mizacı ve psikolojisine dair alternatif kaynak sağlar. Yine Soysal'ın kızı, Funda Soysal'ın *Yürümek* romanındaki karakterlere ilişkin açıklamalarına yer verir. Bu bilgiler ilk elden, Sefa Yüce tarafından derlenmiştir. Şunu da belirtmekte fayda var ki biyografik bir eser olmasına rağmen eleştiri türlerinden birkaçına bu çalışmada rastlamak mümkün. Zaten araştırmannın iskeletini oluşturan biyografik eleştirinin yanında sosyolojik ve tarihsel eleştiri, ayrıca Yüce'nin yer yer vurguladığı gibi metin dilbilim tabanlı eleştiri pek çok noktada ilaveten tercih edilmiştir. Biyografik eleştirinin karakteristiği, edebi eserin özüne açılan yola, yazarının hayat hikâyesinden ulaşılabilmesidir. Burada da durum benzerdir. Sözelimi Soysal'ın öykülerindeki alaycılık, mizah, zaman zaman aile çevresiyle bağlantı kurularak açıklanır. Babası Mithat Bey'in son derece şakacı olduğu, ironik tavrı belirtilerek kızı Soysal'ı "sipsi" diye çağırması, Soysal'ın da yetişme çağlarında bu tavrı benimsemesiyle eserlerine yansımıştır. Yalnız bununla da kalınmaz, yazarın şahsi yaşamına dair önemli noktalar, onu tanıyan, çevresinde ve yakınında bulunan veya bir dönem bulunmuş yazarların anlatımıyla pekiştirilir. Mümtaz İdil'in kaleme aldığı *Bir Sevgi'nin Öyküsü* adlı eseri, yine Adalet Ağaoğlu, Selim İleri, Attila İlhan gibi bazı yazarların anılarından ve muhtelif yazılarından alınan parçalar, Soysal'ı tarif için metne yardımcı olur.

"Sevgi Soysal'ın Hikâyeleri" adlı bölümde *Tutkulu Perçem* ve *Tante Rosa* adlı öykü kitapları başta olmak üzere yazarın diğer öyküleri incelenir. Burada dikkati çeken nokta, öykülerin klasik formda değerlendirilmeyip metin dilbilim temelli büyük yapı (macro structure) etrafında yorumlanmasıdır. Karakter, tema, olaylar çerçevesinde kendine has unsurlarıyla şekillenen büyük yapı, biraz da sonrasında yapılan açıklamaların bütünü temsil eder. Özetin tablolaştırılmış, özün şekillendirilmiş halidir. Büyük yapı, aynı zamanda

bu çalışmada benimsenen yöntemle alakalıdır. Metin dilbilimi vurguladığından dolayı Sefa Yüce bu yöntemle ilgili gerekli açıklamalar yapar: “Bilindiği gibi metin dil bilim, bir edebiyat eserine türü ve biçimi dışında üç temel yaklaşım içinde bakmaktadır. Bunlardan ilki metnin derin iç yapısını oluşturan ‘küçük yapı’dır. Bununla en küçük anlamsal bütünlük ve bu bütünlüğün bağdaşıklık unsurları belirlenmektedir. Daha sonra bu anlamsal bütünlüklerin birbiri ile tutarlılıkları ölçülmektedir.” Büyük yapı ve onun iç unsurlarını öykü ve romanlarda uygulamadan önce fikir edinmek bakımından bu bilgilerin büyük önemi vardır. Bir iki yer dışında teorinin kapsamı belirtilmez çünkü pratiğine ağırlık verilir. Yapısal çözümlemeyle metni belirleyen unsurlar tespit edilmeye çalışılır. Ancak bu özen, Soysal’ın eserleri analiz edilirken bazı değiştirmelere uğrar. Yapısal eleştirinin metni merkeze alan kavram haritası, şairi ‘şiirsel özne’, nesir yazarını ‘anlatıcı (narrator)’ olarak kabul eder. Bu onun değişmez prensibidir. Buradaki incelemelerde ise başat ögenin ‘yazar’ olduğu görülür. Öyküyü anlatan ‘yazar’, biyografinin söz konusu olmadığı alanlarda, metin çözümlerinde müstakil olarak işaret edilir. Kurmaca dünyanın kıyılarında değil bizzat gerçek dünyada - düşünceleri, duyguları, felsefesi ile- vardır. Yapısal çözümlemenin metin yazarını –burada Sevgi Soysal’ı- anlatının dışına çekmesi gereken tavrını tekrar hatırlamak faydalı olacaktır.

Üçüncü bölüm “Sevgi Soysal’ın Romanları” adını taşır. Aynı yöntemle, söz konusu büyük yapı unsurları tablolaştırılarak romanlardaki karakterler, çatışmalar, olay, mekân ve romanın sosyolojik değinmeleri ortaya konulur. Retoriğin dolaylı gücüne ve eleştirinin teorik kavramlarına anlık göndermelerle sade, akıcı çözümleme yapılır. Bunlara didaktik kaygının hâkim olduğu hemen fark edilebilir. Yüce’nin burada zamanı tipolojik olarak ayrıştırdığı görülür. *Hoş Geldin Ölüm* romanındaki zaman, “yakın zaman” ve “dar zaman” kavramlarıyla açıklanır. Montaj, geriye dönüş (flashback), iç monolog, montaj, diyalog gibi tekniklerin romanlarda nasıl kullanıldığı metinden alıntılarla gözler önüne serilir. Soysal’ın *Yenişehir’de Bir Öğle Vakti* ve *Yürümek* romanlarında anlatım tekniklerinin söz konusu alıntılarla birlikte pratiğine değinilmektedir. Örneğin *Yürümek* romanında diğer tekniklerin yanında “anlatma ve gösterme”nin olayların akışında iç içe geçtiği belirtilir. Soysal, edebi anlayış bakımından geleneksel tarzdan ayrılarak modern edebiyatın olanaklarına yoğunlaşır. Onun Batı edebiyatını, “özellikle ‘Çağdaş Alman Edebiyatı’nı yakından’ izlemesi bununla yakından ilgilidir. Tematik bağlamda ise öyküleri ve romanları, kurmaca nesrin bağıntılarıyla örülü şekilde iki başat ögeye yaslanır. Yüce, bu unsurları “kadının özgürlüğü” ve “bilimsel sosyalizm” şeklinde adlandırarak genel bir çerçeve çizmeye çalışmakta, roman ve öykülerin ideolojik yapısına dair çıkarımlar yapmaktadır. Sonuçta bu, Soysal’ın eserleriyle ilgili okurun genel bir kanaate ulaşmasını sağlar.

“Sevgi Soysal’ın Tiyatro Eserleri” isimli dördüncü bölüm, yazarın “Venüslü Kadınların Serüvenleri” adlı piyesini ele almaktadır. Burada türü ve yapısal bütünlüğünden

ziyade, incelenen piyesin tematik bağlamda değerlendirildiği görülür. Sefa Yüce tarafından bu, “Metnin değerlendirilmesini yaparken, zaman zaman tiyatro gibi zaman zaman da senaryo gibi görerek yalnızca içerik olarak ele alacağız.” diyerek vurgulanır. Temanın önemsenmesinde ise eserin türü, yapısı, niteliği ve kapsamının fazla belirgin olmaması etkindir. Piyesin karakterleri “Oyun Kişileri” alt başlığında verilir. Zaman konusunda da olay akışındaki manevralar ve yaşanan gerçeklik dikkate alınarak fiktif ve kozmik zaman şeklinde sınıflandırmaya gidilmiştir.

Yazarın roman, öykü, tiyatro eserlerinin dışındaki çalışmalarını konu edinen beşinci bölüm, “Sevgi Soysal’ın Diğer Eserleri” adını taşımaktadır. Burada Sevgi Soysal’ın konularına göre sıralanan gazete yazılarına yer verildiği gibi anıları, mektupları ve yine konularına göre sınıflandırılan radyo konuşmaları da değerlendirilir. Onun *Yenigün* gazetesindeki yazıları “Kültür ve Sanat Yazıları”, “Eğitim Sorunları”, “Aktüel Olaylar” vb. konulara ayrılarak ele alınır. Yine *Politika* gazetesindeki yazılarından oluşan *Bakmak* (1977) adlı eserinde işlediği konular, altı başlığa ayrılmıştır: “Siyasi Olaylar”, “Siyasi Partiler ve Liderleri”, “Türk Eğitim Sistemi”. Her bir başlıkta gazeteden alıntılar yapılır ve alıntılar tarihsel arka planla bütünleşik yorumlanır. Metin dilbilimin önelediği gibi eser merkezli davranıldığından, buradaki hiçbir sosyal ve siyasi düşüncede biyografi yazarının varlığının hissedilmemesi, çalışmanın niyetine de uygun düşmektedir. Muhatap afallamadan yalnızca Sevgi Soysal’ı okuduğunu kolayca fark eder. Onun diğer eserlerinden, küçük bir kitapçıktan ibaret olan “Radyo Konuşmaları” da tematik olarak üçe ayrılır ve yine birebir alıntılarla biyografik bağlamda değerlendirilir. Anılarına ayrılan bölümde çoğunlukla onun *Yıldırım Bölge Kadınlar Koşuşu* (1976) isimli otobiyografisinden yararlanılmıştır. Yazarın cezaevi günleri, mahkûmlarla samimiyeti, yazı çalışmaları, sosyal eleştirileri, bu eser yardımıyla açıklık kazanır. 12 Mart döneminde “muzır kişi” olarak görülen yazarın anılarının, yapılan değerlendirmelere göre daha çok politik bir hüviyet kazandığı fark edilmektedir. Bu elbette doğal karşılanmaktadır çünkü hayatına bakıldığında yazarın kendisi bir aydın endişesiyle daima politikayla ilgili, içli dışlı olmuştur. Yargılamalar, cezalar, ölüm korkusu ve basık hapisane atmosferi anılarında yoğun bir şekilde anlatılır. Sefa Yüce, yazarın yayımlanmamış mektuplarını da temin etmeye çalışmış fakat umduğunu bulamamıştır. Yine de Soysal’ın ablası Gönül Öney’in ona 1976 tarihli bir mektup teslim ettiği belirtilir.

Altıncı bölümde “Dil ve Anlatım” başlığı altında Soysal’ın öyküleri ve romanları odağa alınır. Bunlarda dil kullanımı, anlatımda kapalılık, açıklık, sadelik, cümle formları ve üslup özellikleri saptanır. Ayrıca ben anlatım, üçüncü tekil kişi anlatımı gibi anlatıcı tipolojileri yönünden bulgular da sıralanmakta, metinlerden hareketle dil ve anlatım paradigmaları ortaya konulmaktadır. Sevgi Soysal’ın yer yer gündelik konuşmaları esnetip genişleten yenilikçi, modernist tutumu, bu veriler ışığında daha net anlaşılır.

“Sonuç” bölümünde, yapılan çalışmanın eksikleri olabileceği fakat buna rağmen, Soysal’ın Türk edebiyatındaki yeri, eserleri ve yazarın edebiyat dünyasına etkisini tespit için gerekli özverinin sarf edildiği hissedilir. Onun edebiyat zincirindeki yeri ve etkisine dair metin merkezli açıklamalar yapılır ve büyük oranda yazarın, çoğu eserinde “dejenere olan toplum yapısının eleştirisini” yaptığı ifade edilir. Birkaç sayfadan oluşan bu kısım, roman ve hikâyelere tekrar değinmelerle sinopsis işlevi üstlenmekte, araştırmanın tümüne gönderme yapan bulguları sergilemektedir.

“Kaynakça”dan sonra gelen “Ek” bölümleriyle birlikte, Soysal’ın hayatındaki önemli gelişmelerin kronolojik bir listesi, çalışma hayatına dair belgeler, gazete sayfaları, nüfuz cüzdan örnekleri ve fotoğraflar yer alır. Birincil kaynak oldukları için bunların doğrudan okur önüne çıkarılması, somut verilere dayanan bilimselliği pekiştirmektedir.

Bu çalışmanın birçok aşamasında sınıflandırmaya gidilmesi, araştırmacının elindeki malzemeleri geniş bir yelpazede sunmasını sağlamıştır. En başta ortaya konan -en kapsamlı çalışma ifadeli- savı ise yeni araştırmalar-araştırmacılar aracılığıyla kesinlik, geçerlilik ya da ihtimal ki belirsizlik kazanacaktır. Her şeyden önce monografi çalışmalarının edebiyat tarihindeki yadsınamaz değeri dikkate alınmalıdır. Ayrıca bu monografinin bir de teorik zemini olduğu hatırlanmalıdır. Söz konusu çalışma, metin dilbilim imkânlarıyla ve olanaklarıyla temellendirilir. Böylece *Sevgi Soysal Hayatı, Sanatı, Eserleri*; edebiyat tarihi, monografi ve teori üçgeninde bütünleşik bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

Yüce, Sefa (2016). *Sevgi Soysal Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Ankara: Ebabil Yayınları.